

LIFE Taiga

Norrbotten

Åtgärderna i projektet delfinansieras av EU-programmet Life Nature och Naturvårdsverket. Programmets syfte är att skydda och vårda områden som ingår i nätverket Natura 2000.

Länsstyrelserna

Norrbotten • Västerbotten • Jämtland
Västernorrland • Gävleborg • Dalarna
Varmland • Örebro • Västmanland
Södermanland • Östergötland
Jonköping • Kronoberg • Kalmar

www.lifetaiga.se

Text och foto: Länsstyrelserna, om inte annat anges • Tryck: TMG Tabergs, december 2017

NATURVÅRDSBRÄNNING VÄCKER NYTT LIV I SKOGEN

Idag brinner skogen inte lika ofta som för 150 år sedan. Dessutom är den sammanlagda yta som brinner bara en bråkdel jämfört med tidigare.

Om skogen inte får brinna tillräckligt ofta kommer granarna att blir fler och trycka undan till exempel tall, asp och sälg. Skogen blir tätare och solen kan inte nå ner till marken. Mossor tar över och de växter och djur som trivs i en öppen tallskog försvinner efterhand. De brända gamla träd som är nödvändiga för många arters överlevnad bryts ner och "tar slut". Det gör att flera brandgynnade arter är hotade.

För att bevara och i viss mån återskapa biologisk mångfald i skogen använder vi nu elden som skötselmetod. En naturvårdsbränning gör liknande nytta som äldre tiders naturliga bränder. Skillnaden är att naturvårdsbränningen sker lugnt och kontrollerat och är styrd av brandutbildade naturvårdare.

Direkt efter en bränning är skogen sotig och svart men solljuset når nu ner till marken. Redan någon månad efter branden har bland annat lingonris trängt upp och många svampar syns. Den brända skogen lockar till sig insekter och insektsätande fåglar.

Granar dör och tall, asp och björk får lättare att sprida sina frön och gro i den näringsrika marken. Ibland blir lövträden så många att de bildar så kallade lövbrännor, ett område i barrskogen där lövträd dominerar under några årtionden. Grönskan i sin tur lockar till sig växtätande djur.

Omkring 100 arter är direkt beroende av skogsbränder för att överleva. Andra gynnas indirekt, till exempel hackspettar som äter insekter som lever i de brända trädstammarna.

Året efter bränningen har platsen blivit en ljusare, öppnare och varmare skog. Brandgynnade växter trivs och fler fåglar hittar insekter i träden.

DET HÄR ÄR LIFE TAIGA

I länsstyrelsernas naturvårdsuppdrag ingår att skydda och bevara arter och miljöer. Flera arter behöver återkommande bränder för att överleva. Naturvårdsbränning är den skötselmetod som mest efterliknar effekterna av de naturliga bränder som skogarna är anpassade till.

Under åren 2015-2019 samarbetar 14 av Sveriges länsstyrelser i EU-projektet Life Taiga. Omkring 120 bränningar ska göras för att väcka nytt liv i skogen.

Life Taiga, med EU och Naturvårdsverket som finansierare, är ett av de hittills största projekten i sitt slag och omfattar 100 miljoner kronor. Det är en del av EU:s och länsstyrelsernas arbete för att hjälpa utrotningshotade arter och deras livsmiljöer.

Alla naturvårdsbränningar kommer att genomföras i Natura 2000-områden, det är områden som redan är avsatta för naturvård. Dessa områden har länsstyrelserna fått i uppdrag av EU att sköta så att naturvärden bevaras eller förstärks.

Life Taiga och naturvårdsbränning handlar om att återskapa och bevara unik natur för kommande generationer.

SÄKERHET VID BRÄNNING

En naturvårdsbränning sker under kontrollerade former. Men det är förknippat med vissa risker och kräver noggrann planering och tydliga säkerhetsrutiner.

Bränningsledaren har en arbetsgrupp, där var och en får sina ansvarsområden. Den kommunala räddningstjänsten får information både i förväg och kontinuerligt under bränningen.

SOS Alarm är också informerat om och var bränningen äger rum eftersom personer som känner av eller ser röken kan bli oroliga och ringa.

Området som ska brännas måste ha säkra brandgränser. Det kan vara befintliga vägar, en myr eller sjö eller upphuggna brandgator. Väder, vind och fuktighet i marken är omständigheter som avgör om det går att genomföra bränningen utan att riskera säkerheten.

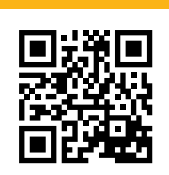
För att hindra elden att sprida sig utanför brandområdet vattnas marken längs brandgränsen och vattenslangar läggs ut runt området. De kopplas till tillfälliga vattenpumpar vid en närliggande sjö eller till tankvagnar med vatten. Slangarna används även till eftersläckningen.

När elden slocknat finns det personal kvar på plats som eftersläcker och bevakar området tills det inte finns någon glöd eller rök kvar. Det kan ta flera dagar, ibland veckor.

Om du besöker ett område som ska brännas eller har bränts - läs det här!

- Det är viktigt att respektera avspärrningar och information om var du får vara.
- Det kan bli en kraftig rök, men oftast stiger den ganska snabbt uppåt.
- På kvällen kan röken sjunka mot marken igen. Rökluften kan finnas kvar i området även efter att eld och glöd är borta.
- Undvik att vara i området den närmaste tiden efter eldningen. Det är inte förbjudet område, men det kan vara riskabelt att vistas där. Träd som brunnit kan falla och det är även sotigt.

www.lifetaiga.se

VANLIGA FRÅGOR OM NATURVÅRDSBRÄNNING

Jag bor eller rör mig i närheten - hur påverkas jag av en naturvårdsbränning?

En bränning styrs så att närboende ska påverkas så lite som möjligt. Vi tar bland annat hänsyn till hur vinden blåser för att undvika att rök drar in över samhällen.

Vistas du i eller omkring området medan bränningen pågår kan du känna lukten av brandrök. En viktig del i förberedelserna är att information om bränningen kommer till de som berörs. Den närmsta tiden efter bränningen är det mycket sotigt i skogen. Brandskadade träd kan falla plötsligt och ljudlöst, framförallt om det blåser. Men precis som i vilken vanlig skog som helst gäller det att vara uppmärksam om du vistas i den.

Vad händer med djuren när skogen brinner?

Det är många förberedelser som ska göras innan en bränning och därför rör vi oss mycket i området. På så vis hinner många djur bli skrämda och dra sig undan innan elden tänds. När vi sedan bränner går vi sakta framåt längs en frontlinje för att ingen ska stängas inne. Däggdjur och fåglar har en medfödd instinkt att fly när de känner brandrök och klarar sig oftast bra. De djur som kan ha lite svårare att klara sig är kräl- och groddjur.

Direkt efter en bränning är de flesta djur borta från området. Men vissa arter, som till exempel rökdansfluga och andra insekter, är snabbt på plats. Hackspettar kommer också tidigt för att äta av insektslarver som trivs i brända träd.

Vad är biologisk mångfald?

Biologisk mångfald är den variation av djur, insekter och växter som finns på vår jord. Det är viktigt för den biologiska mångfalden att det finns många olika arter, och att variationen inom varje art är stor.

Vartför behövs biologisk mångfald?

Produkter från naturen ger oss mat, medicin, textil och byggmaterial. Vi mår dessutom bra av att vistas i naturen. Oavsett nyttan för oss har varje art lika stor rätt som människan att finnas på jorden. Om arter försvinner från sina livsmiljöer riskerar jordens ekosystem att fungera sämre och slutligen kollapsa. Kanske har vi ännu bara upptäckt en mycket liten del av alla arter vi kan ha nytta av.

Vad kostar en naturvårdsbränning?

En normal naturvårdsbränning kostar mellan 5000-10 000 kronor per hektar. Den skötselvårdande effekten av den räcker i cirka 100 år.

Ökar inte växthusgaserna vid en naturvårdsbränning?

Det har brunnit i våra skogar sedan urminnes tider. När träd, kvistar, torr mossor och annat brinner bildas en rad förbränningsprodukter. Några av dem, som koldioxid och metan, är växthusgaser. Där branden gått fram i skogen finns mycket näring i marken och det börjar grönska nästan omedelbart. Den nya växtligheten binder på nytt kol.

Life Taiga Norrbottens län

Länsstyrelsen
Norrbotten

HÄR NATURVÅRDSBRÄNNER VI I NORRBOTTENS LÄN

Bränningar är en viktig del av Länsstyrelsens naturvårdsarbete. Med en bränningsstrategi som grund väljs lämpliga områden ut. Områdena ska ha en brandhistorik och dessutom vara säkra att genomföra en bränning i. Strategin är också ett stöd i planeringen av vilken typ av brand som ska genomföras i ett område, för att på bästa sätt gynna den biologiska mångfalden just där. Länsstyrelsen har tidigare utfört naturvårdsbränningar i naturreservaten Västra Gangsjaur och Vuotnaape. I projektet Life Taiga ingår bränningar i Tolikheden-Karkberget, Jylkkyvaara-Syväjoki och Tervavuoma.

TOLIKHEDEN KARKBERGET

I juni 2017 brände Länsstyrelsen 11,5 hektar skog i naturreservatet och Natura 2000-området Tolikheden-Karkberget i Jokkmokks kommun. Målet var att glesa ut tallhedens undervegetation och skapa rikligt med död ved, vilket uppnåddes. Insektsfällor har placerats ut i området och framtida analyser kommer att kartlägga brandens effekter på pyrofila arter. Om några år kommer Länsstyrelsen i samarbete med samebyarna plantera marklav för att främja renbetet.

Blandskog med rödlistade arter

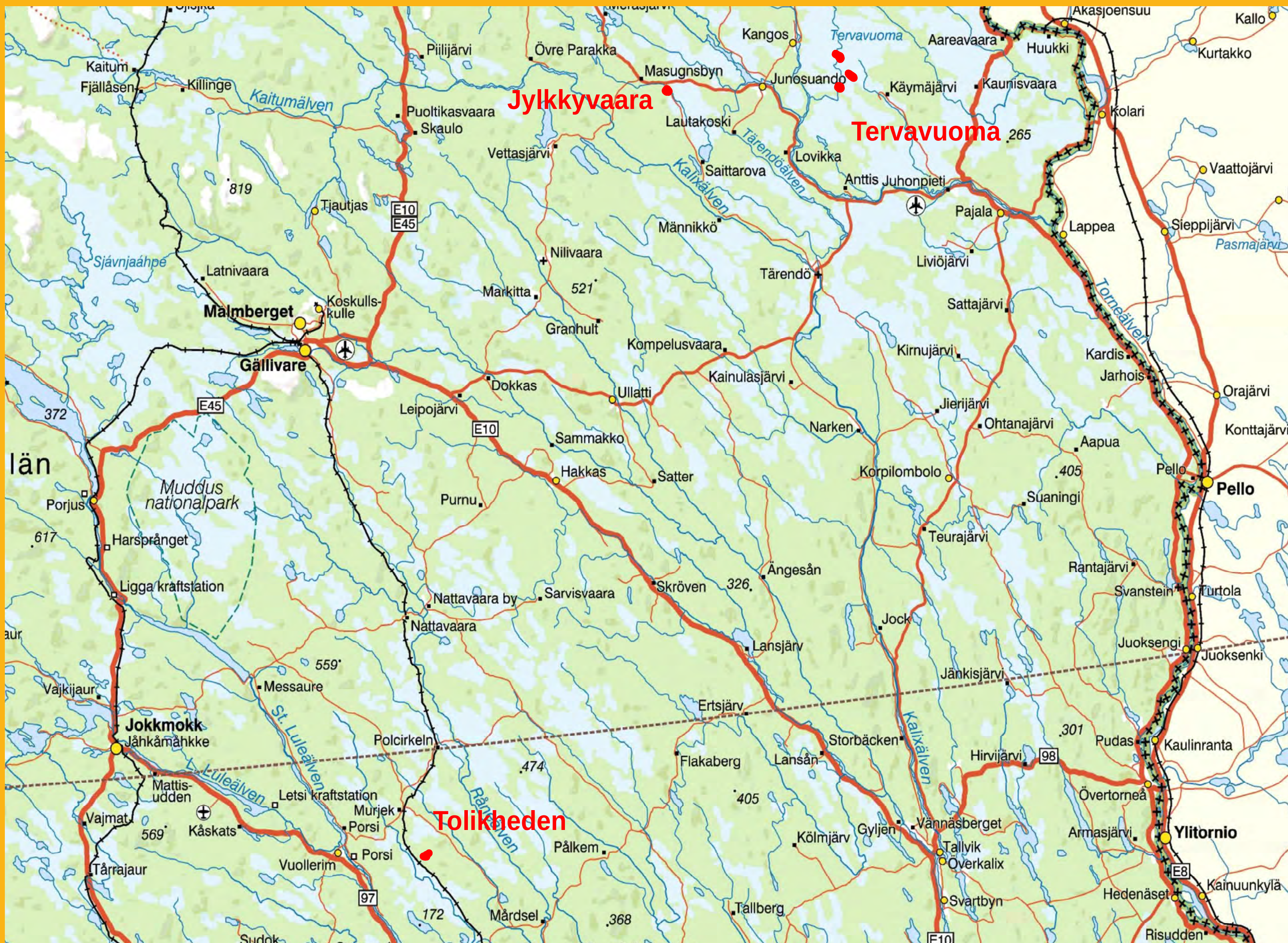
I Tolikheden-Karkberget finns mest gammal tallskog men också ett fuktigare parti av grandominerad mark med inslag av stora aspar och sumpskog. På tallheden finns spår av tidigare plockhuggning men beståndet visar ändå en tydlig naturskogskaraktär. Att området har höga naturvärden märks bland annat på den mängd rödlistade kärlväxt-, lav- och svamparter som hittats här. Bland annat finns det flera sällsynta lavararter som är knutna till säl, samt ett aspbestånd med en mycket rik förekomst av liten aspgelälv. Även på den magra tallheden med spår av tidigare skogsbränder finns ett flertal rödlistade arter, vilket ytterligare ökar områdets skyddsvärde och behov av kontinuerlig brand.

JYLKKYVAARA-SYVÄJOKI

Naturreservatet och Natura 2000-området Jylkkyvaara-Syväjoki i Pajala kommun ingår i en av Norrbottens fyra bränningstrakter, där naturvårdsbränning speciellt kan gynna pyrofila arter. En bränning är planerad 2018 i reservatets norra del, i samarbete med berörda samebyar. Målet är att glesa ut tallskogen samt att bränna bort tjocka mosskikt för att blotta mineraljorden och på sikt öka andelen marklav i området. Även här planerar Länsstyrelsen att plantera marklav på blottlagda ytor för renbetet.

Vidsträckt mosaik

Jylkkyvaara-Syväjoki innehåller en vidsträckt mosaik av gamla tall-, gran- och sumpskogar som spänner över 870 hektar. Asp och säl förekommer i hela reservatet. I fuktigare stråk är vegetationen rik på örter, grova granar och död ved. I öster domineras skogen av tall, där långa årsryggar visar klar brandprägel.

Antändning sker med hjälp av tändkannor och utförs av tränad personal enligt ett planerat mönster.

Yttergränser bevattnas kontinuerligt för att säkerställa att branden inte sprider sig till intilliggande områden.

Bränd ved skapar livsviktiga substrat för flera rödlistade arter som är beroende av brandpräglade miljöer.

Där mosskiktet har bränts bort skapar blottlagd jord goda förutsättningar för etablering av marklavar för renbetet.

TERVAVUOMA

Tervavuoma är ett naturreservat och Natura 2000-område i Pajala kommun. Det ingår i det 26 000 hektar stora myrkomplexet Ainettivuoma-Tervavuoma-Pellivuoma. Dess storlek och orördhet gör det till en unik myrmark. Området har högsta naturvärdesklass inom Länsstyrelsens våtmarksinventering och i det vackra området finns ett av de största sammanhängande strängflarkärren i regionen. Tervavuoma är sedan lång tid känt för sitt rika fågelliv med många olika vadare, änder och rovfåglar. Delar av Tervavuoma har tidigare använts för slätter och spår av hässjor finns än idag.

Sensommaren 2018 planerar Länsstyrelsen att bränna tre holmar inom Tervavuoma för att skapa mer död ved. På grund av sitt läge måste stora delar av arbetet utföras med helikopter. Även här kommer marklav att återinföras på blottlagda markytor efter branden.

Mer information om Norrbottens läns naturreservat och naturvårdsbränning hittar du via www.lansstyrelsen.se

ARTER SOM GYNNAS AV BRAND

Några av de arter i Norrbottens län som gynnas av brand är spetshörnad barkskinbagge och rökdansfluga. Båda arterna ingår i åtgärdsprogrammet för brandinsekter.

Spetshörnad barkskinbagge hittas under hårt bränd granbark. Den hittas ofta i de mest intensivt brända delarna av ett brandfält. Helst tycks den lägga sina ägg på klenare granar med tunnare bark. Arten klassas som sårbar enligt rödlistan.

Spetshörnad barkskinbagge (*Aradus angularis*)
Foto: Lars-Ove Wikars

Rökdansfluga är en brandberoende dansfluga som svärmar i brandrök. Flugorna är rovdjur på bland annat röksvampflugor *Microsania*, och larverna utvecklas förmodligen som rovdjur i marken. Arten klassas som nära hotad enligt den svenska rödlistan.

Rökdansfluga (*Hormopeza obliterata*)
Foto: Lars-Ove Wikars